

Күүкд улсин болн багъчудин күч-көлс харлгън

Күүкд улст залу улсла адлар кӱдмш кех, амрагънд гарх, эрдм-сургуль дасх болн социальн тег-квр анх зӱв Советин конституц ӱгнӱ. Күүкд улсин цогц-махмуднь залу улсла адл биш болдг учрар, экин зӱв хархин керет күүкд улсинг күч-кӱлс харх кесг зӱсен зӱв советин законодательствд хӱлӱгдемн.

Күүд болн махмуд-цогцд гемӱн халдадг производствин кӱдмшт, газр дор кӱддг кӱдмшмӱдт күүкд улсин болн 18 кӱрӱд уга багъчудин күч-кӱлсн орулдшго. Күүд ачлгъ зӱблгънд болн ӱрглгънд күүкд улсин тӱлӱ темдгтӱ кемджӱн бӱӱнӱ. 20 килограммас ӱлӱ ачлгъ зӱбӱх болхла шишлнӱ гар терги ӱгтдх зӱвтӱ. Күүкд күүг саата болсн учрар кӱдмшт эс авхла, энӱгӱр шалтдж джалв мӱнӱгинь хасхла, тчим улс заргъин засгла харгъулдхмн.

Сӱбӱгин кӱдмшт саата күүкд кӱн кӱдлшго, дакад 4 сара саата болснась ави, теднӱ бийсӱсьн зӱв угагъар, командировкд илгӱгдхмн биш.

Саата саамдан, кӱкӱр күүкдтӱ болсн учрар күүкд кӱн гинги кӱдмш хӱӱджӱхлӱ, тчим күүкд күүг урд авчасн джалв мӱнӱгинь багърулго, гинги кӱдмшт орулдж болхмн.

Саата болсн учрар сулдхвр ӱгхлӱрн тӱрхӱсьн урд 56 ӱдр, тӱрснӱ хӱбн 56 ӱдр сулдхвр ӱгхмн. Керп тӱрсн цагтан тӱрӱ-зӱдӱ ӱзхлӱ, эс гидж икр күүкд гаргъхла, тӱрснӱ хӱбн ӱгдг сулдхврннь 70 календарн ӱдр кӱргдж икдӱлдж болхмн.

Кӱдлджӱх күүкд улст предприятъсин администрӱц саата болсн учрар сулдхвр ӱгхлӱрн, терӱнлӱ харгъулдж джилӱ дарани сулдхврннь ӱгх зӱвтӱ. Эн заамд 11 сар кӱдлсн эс кӱдлсн болв чигн сулдхврннь ӱгч болхмн. Сулдхвр авсн кӱдлшмч күүкд дӱнӱ мӱнӱгӱн социальн страховӱнӱ мӱнӱгӱнӱс авдмн. Профсоюзин член, кӱч-кӱлснӱ стажнь 3 джилӱс багъ эс болхла, дӱнӱ мӱнӱгӱн кӱцднӱ авдмн. Тӱрскнӱ дӱӱнӱ инвалидмӱд, урдн партизанк йовсн күүкд улс, орден зӱӱгъӱчвр бас ним дӱнӱ авчхадмн. Кӱдлшмч күүкд улс новатормуд, производствин нӱӱрт йовачвр болн 18 кӱрӱд уга улс кӱч-кӱлснӱ стажнь нег джилӱс багъ эс болхла 100 процент дӱнӱ мӱнӱг авдмн.

Кӱч-кӱлснӱ стажнь 2 джилӱс багъ эс болхла, 18 кӱрӱд уга улст нег джилӱ стажта болхла сулдхврннь тӱрӱн 20 календарн ӱдртнӱ, олдг мӱнӱгӱнӱннь 75 процентиннь. цаарандк ӱдрмӱдтнӱ бӱкдӱдн ӱгтдмн.

Күүкд улст тасрхан уга стажнь негнӱс хойр джил кӱртл болхла сулдхврннь тӱрӱн 20 календарн ӱдртнӱ, олдг мӱнӱгӱнӱннь гурвна кесн хойр хӱвнӱ, цаарандк сулдхврн ӱдрмӱдтнӱ бӱкдӱдн ӱгтдмн. Профсоюзин член биш кӱдлшмч күүкд улсд цуг саамднӱ, олдг мӱнӱгӱнӱннь гурвна кесн хойр хӱвнӱ, сулдхврн цуг ӱдрмӱдтнӱ ӱгтдмн.

Сулдхврнннь тӱрӱн ӱрӱлиннь дӱнӱ мӱнӱгӱг урдасн тосдж авдмн, хойрдгч ӱрӱлинннь мӱнӱгӱг тер предприятъсд джалв мӱнӱг ӱгдг ӱдрмӱдлӱ авдмн.

Предприятъс болн учрежденьс кӱдлджӱх күүкд улсин бӱӱх бӱӱдл-джилшмш болн кӱч-кӱлсннь цааранннь

ясулахин тӱлӱ предприятъсин болн учрежденьсин гардӱчвр, саата болн тӱрснӱ хӱбн авсн сулдхврннь чмхлӱ, күүкд улсин бийснннь сурварар теднд 3 сар кӱртл негр сулдхвр джалв угагъар ӱгтхӱ гидж ССР-и Министрмӱдн Советин 1956 джилн октябрин 13-д гаргъсн тӱгтаврт бичгдсмн. Энӱнӱс талдан күүкд гарсн учрар кӱдмшӱн хӱйсн күүкд улсд керп күүкд гаргъснасн авн нег джил давл уга кӱдмшт ӱрхла, тасрлан уга стажнь тӱолгдхмн.

Кӱдлшмшн ӱдрлӱ, кӱкӱр күүкдтӱ эдк күүкдтӱн хот ӱгтхӱ гигӱд, гурвн дундур час болгън ӱрӱл часа сулдхвр ӱгдмн. Тигдж сулдхлгъна цагиг кӱдлшмшн ӱдрт тоолад мӱнӱгинь ӱгдмн. Кӱкӱр күүкдтӱ экиг кӱдлшт эс авхла, эн учрар авдг джалвинь хасхла, гемшгден кӱн заргъла харгъдмн. Саата болн нег джил кӱрӱд уга наста күүкдтӱ күүкд күүг администрӱц арк биш кӱдлшӱсьн сулдхк учрта болхла кӱдмшӱсьн сулдхкларн, тангъчин профсоюзин Советӱс шишлнӱ зӱв авчкад сулдхдж чадхмн.

Багъ наста улсин цогц-махмуд кӱцч чангъгрдж батрад уга тоолад, багъ наста улсин кӱч-кӱлс харгч кесг зӱсн кемджӱ Советин кӱч-кӱлснӱ законодательств батлв. 15 нас кӱрӱд уга багъчудиг кӱдлшт бичӱ авчхгисн йовсн бӱӱнӱ. 18 нас кӱрӱд уга улсинг, кӱнд болн эрӱл-менд хорлан халдадг кӱдлшт кӱдлдж болшго. 16 нас кӱрӱд уга багъчудин кӱдлшмшн ӱдрн 4 час, 16 наснас 18 насн кӱртл наста багъчудин — 6 час батлгдсмн. Эднӱ кӱцӱх зӱвтӱ нормннь бас багърулгдсмн. Багъ наста улсин кӱдлшмшн ӱн. ахр цагт кӱдлг болв чигн, бӱкӱ ӱдр кӱдлснлӱ адл тоолгдг мӱн. 16 нас кӱрӱд уга багъчудин тӱлӱ кӱнд юм ӱӱрх-зӱбӱх нормннь бас темдлгдсмн.

Болзгасн ӱлӱ болн сӱбӱгин кӱдлшмш (10 час асхнас 6 час ӱрӱн кӱртл) дакад ачлгъ ачлгъна, ачлгъ буулгългъна кӱдлшмш 18 нас кӱрӱд уга багъчуд кехмн биш гисн закон бӱӱнӱ. Эднӱ джилӱ дарани сулдхврннь нег календарн сар батлгдсмн.

Күүкд улс болн 16 нас кӱрӱд уга багъчуд капиталистическ орду-дт кӱчр гидгӱр даджрдна. Күүкд улсинг, бичкдӱдиг болн 16 нас кӱрӱд уга багъчудиг даджрлгън — теднӱ кӱч-кӱлснӱ ӱвинь багърулгънас медгднӱ. Залу улсин кесн кӱдлшлӱ адл кӱдлшмш кесн күүкд улс США-д залу улсин олен мӱнӱгӱн 30-50 процентинь ӱгнӱ, Английд — 50-60 процентӱс ӱлӱ биш, бичкдӱд болн 16 нас кӱрӱд уга багъчудин олврн мӱнӱгинь күүкд улсин олдгас зӱвӱр багъ. Бичкдӱдин кӱдлшмшн ӱдрн бӱдӱн улсин кӱдлшмшн ӱдрлӱ адл кемджӱтӱ.

Мана ори-нутгт, социализм динлсн орид тас-им биш. Күүкд улсин болн 16 нас кӱрӱд уга багъчудин кӱч-кӱлсннь мана ори-нутгт советск закон харна, теднӱ эрӱл-мендинь харсдж. килмджӱн ӱгнӱ, күүкд улсин болн 16 нас кӱрӱд уга багъчудиг бас шунмгъагъар коммунистическ общество тосхачвр кехӱр цуг эв-аргъинь хӱӱнӱ.

Б. ВАНЬКАЕВ,

Хальмг-тангъчин совпрофин инспектор.